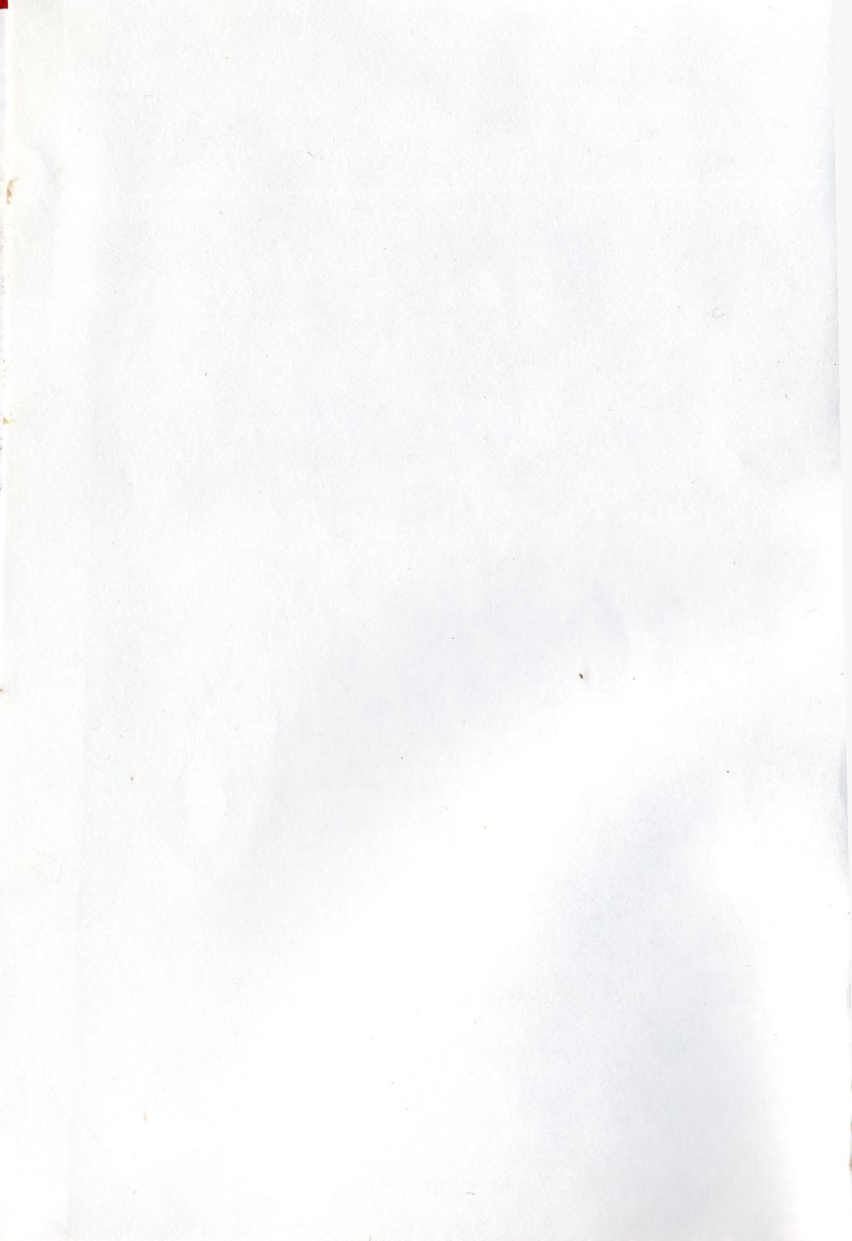


К. Левіцький

НАША СВОБОДА...







17289 10

р/104чр.

НАША СВОБОДА

1. Про закон о товариствах
2. Наш закон про нац. вѣщ.
3. АБО
4. Про насъ робити в П. просвѣтѣ.
5. Про Каса публичное
6. Яки мы маємо права.
7. Новий податок в сумахъ

23

Написавъ

Д-ръ Кость Левицкій.

А. С. Переселенко

Накладомъ тов. „Просвѣта“.

№ 104

Юлианъ Крашinsky

У ЛЬВОВѢ 1888.

Въ друкарнѣ тов. им. Шевченка
подо зарядомъ К. Беднарского.

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІСТОРИЧНИХ НАУК

ВІСНИК НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТУ ІСТОРИЧНИХ НАУК

Львівська державна
наукова бібліотека
№ 22048

АНБ ім. В. Стецківе
АН УРСР

ПЕРШОМУ

**Просвѣтникови народному, Провѣдникови Русинѣвъ-
Народовцѣвъ и Ветеранови-Патріотѣ**

О. СТЕФАНОВИ КАЧАЛѢ

присвячує

АВТОРЪ.

X803

ПЕРИОД

Исторический отдел, Государственный архив
Исторический и географический отдел

О. ПЕТРАКОВИЧ НАПАДА

Исторический

ИСТОРИЯ

Панове громада!

Вже вѳдь кѳлькадесяти лѳть говорять у насъ люде про конституцію. Кажуть, що се нова рѳчь та що вѳдь часу конституціѳ настала у насъ свобода, бо держава наша приймила той новий свободный ладъ.

Нынѳ вже багато говоримо про нашу конституцію; такъ посолъ вѳ радѳ якъ и зарѳбникъ на улиці — згадують про конституцію, а неразъ и цѳлый нарѳдъ забирає публично голосъ домагаючи ся переведеня на дѳлѳ сего свободного ладу!...

И такъ мы нынѳ привыкли до свободѳ конституційныхъ, що може и не одному зѳ насъ здає ся: оно не може бути инакше, якъ теперъ єсть, бо люде не могли бы жити — лишень вѳ свободѳ. Прецѳнь оно такъ не єсть!

Старі люде знають ще часы, а исторія записала ихъ дуже багато: де то люде жили безъ свободѳ, безъ конституційного ладу. Нашъ нарѳдъ спѳває ще нынѳ вѳ своихъ пѳсняхъ народныхъ думы историчный про часы колишной неволѳ своєї, наша исторія рѳдна переказала намъ вѳ спадщинѳ не мало сумныхъ картинъ зѳ часѳвъ, коли не було свободного устрою у насъ, коли то не всѳ але мала лишень часть нашего народу жила вѳ свободѳ а велика часть народу темного проживала своі вѳкѳ вѳ станѳ невѳльничѳмъ...

Думаєте Панове громада, що таке лишь у насъ на Руси було, та що лишень нашъ рускій нарѣдъ довгий часъ не знавъ свободы въ житю домашнѣмъ, народнѣмъ и політичнѣмъ? Думаєте може, що лишень нашъ (нещастный) нарѣдъ мусѣвъ тогды гѣрку долю терпѣти — тому, бо такій бувъ ладъ въ тогдышнѣй державѣ?

Нѣ! Не лишень нашъ рускій нарѣдъ, але такъ само було по всѣй Польщи, Россіи, Чехахъ, Нѣмечинѣ, Франціи и иншихъ краяхъ на свѣтѣ... Нарѣдъ по рѣжнихъ сторонахъ свѣта рвавъ ся до свободы, бо чувъ въ собѣ силу до житя свободного, — але часъ ще не бувъ прийшовъ и сотки тысячѣвъ людей вымирало передъ часомъ, доки не зѣйшла зоря свободы зъ 19-тымъ вѣкомъ, що принесла на свѣтѣ великій окликъ: „Свобода! Свобода!“

Учені люде стали тогды говорити всюды, що въ свѣтѣ буде ладъ и спокѣй, а середъ спокою всѣ краѣ знайдуть ся въ добрѣ, треба лише дати кождому свободу; не треба на свѣтѣ людей вѣльныхъ и невѣльничѣвъ, але треба — абы всѣ були вѣльными, бо кождый чоловѣкъ, вѣдъ коли вѣнъ прийшовъ на свѣтѣ — має природне право: жити свободно на свѣтѣ та дбати про свое бутє.

Середъ тои новои doby житя народѣвъ на свѣтѣ — бувъ вже нашъ край Галицкій пѣдъ панованемъ Монархѣвъ Австрійскихъ и зъ рукъ *Монархи Австрійского Иосифа II.* одержавъ нарѣдъ рускій першій свободы а то знесене пѣдданьства панамъ, черезъ що признано хлопа — чоловѣкомъ и пѣддано его лишень пѣдъ цѣсарске право панщизняне, котре докладно приписувало, кѣлько работы мають паны вѣдъ хлопѣвъ жадати. Вѣдъ того часу минуло до нынѣ зъ накладомъ

сто лѣтъ, бо патентъ цѣсаря Іосифа II. появивъ ся дня 5. цвѣтня 1782. року.

Доля селянъ-хлѣборобѣвъ получила ся вѣдъ сего часу, божь паны не мали вже и права судити хлопѣвъ а лишень постановлені окремій цѣсарскій урядники-судаторы, котрї зновъ були пѣдъ доглядомъ циркулѣвъ. Всежь таки панщина не була легка и ще десятки лѣтъ мусѣли нашї люде робити тоту панщину, коли ажъ Добротливый цѣсарь Фердинандъ I. надавъ першї свободы конституційнї патентомъ зъ 25. цвѣтня 1848. а вѣдтакъ зъ днемъ 15. мая 1848. року цѣлкомъ знѣсь панщину.

Въ патентъ цѣсаря Фердинанда зъ 17. цвѣтня 1848. року читаемо ось такє :

„Вѣдъ часу Нашого вступленя на престолъ розмысливали Мы особливо надъ гарадомъ нашѣй опѣцѣ повѣренныхъ Королевствъ Галичины и Володимирївъ. Передъ свѣмъ уважали Мы за конечну рѣчь при рѣшучѣмъ получшеню усуненє тыхъ перепонъ, котрї недопускають заснованя и розвою добра, якъ такожь уладженя внутрѣшнои управы.

Яко одну зъ найважнѣйшихъ перепонъ уважали Мы нерозмѣрнѣсть, яку добавуємо въ бѣльшой части краю межи величиною пѣдданьчихъ повинностей для дворѣвъ а посѣлостїю грунтовою, на котру тотї повинности припадають. Шкѣдливымъ такожь для пѣднесеня краю уважаємо, щобы правна якѣсть посѣдана найчисленнѣйшой части посѣдачѣвъ — именно стану пѣдданьчого — не була схѣдна зъ постановами загальнои книги цивильныхъ законѣвъ, черезъ що тотї посѣдачѣ грунтовей не можуть хѣснуватись законно обезпеченымъ правомъ власности аи рѣчевымъ кредитомъ.

Хотячи сему злу запобѣги и селянинови дати

можнѡсть, черезъ власну працю до бѡльшого гаразду дѡйти... и широко бажаючи ще бѡльше пѡднести добро народу сельскаго черезъ цѣлковите знесенє панщиняннхъ робѡтъ и всѣхъ иншихъ пѡдданныхъ обовязкѡвъ — зъ ґрунтѡвъ рустикальных,.... а въ кѡнци для скрѣпленя публичной безпечности краю и цѣлковитого заспокоєня умѡвъ — Мы приказуємо, що слѣдує :

По перше: Всѣ работы панщиняни и инши пѡдданныи повинности такъ господарѣвъ ґрунтовыхъ, халушникѡвъ якъ и комѡрникѡвъ — зносять ся зъ днемъ 15-го мая 1848. року“....

Въ тѡмъ роцѣ отже нашъ рускїй народъ ставъ вѡльнымъ на своѣй прадѣднѡй земли и яко вѡльный пѡдданныи своґо Монарха ставъ ся рѡвнымъ кождому иншому чоловѣкови въ державѣ.

Сего року, якъ бачите, святкуємо память сороковыхъ лѣтъ вѡдъ часу знесеня тои панщины, и тому при тѡй нагодѣ хочемо Вамъ, Панове громада, близше розказати: Якѡ мы теперь маємо права и свободы въ нашѡй державѣ.

Рѡкъ 1848-мый не принѣсь намъ ще повной свободы. Панщину правда знесено, пѡдданство межи паномъ а хлопомъ розѡрвано и сказано: „вѡдъ теперь и ты панъ и ты панъ“, але якѡ свободы мали припасти народамъ всѣмъ, замешкуючимъ Австрїйску державу, сего не знали зъ разу люде. Однѡ хотѣли сего, другѡ хотѣли иншого а третѡ зновъ — отъ якъ нашѡ люде — ничего не хотѣли бѡльше, якъ вже знесено панщину.

Тогда нашъ Найяснѣйшии Монарха, Францъ Юсифъ I., вступаючи на престоль заповѣвъ патентомъ зъ 2. грудня 1848. року, выданнымъ зъ Олумунця, всѣмъ народамъ своєи монархїѣ, що пѡдѣ

Его панованемъ всѣ люде будутъ рѣвнѣи передъ правомъ, та що Вѣднѣ покличе заступникѣвъ народу, абы радили надъ добромъ краѣвъ своихъ и ухвалювали права.

Въ недовгѣмъ часѣ, бо вже 4. марта 1849. року, обвѣстивъ цѣсарскій патентъ конституцію для всѣхъ краѣвъ, такъ звану марцеву — вѣдъ назвы мѣсяця, въ котрѣмъ єѣ оголошено.

Конституція тота въ самѣмъ дѣлѣ не зѣстала переведена, бо у Вѣдни самі міністры не могли зважити ся: чи вже часъ допустити народы до сихъ свободъ, чи може ще не можъ сего зрѣбити, а навѣтъ въ цѣсарскѣмъ патентѣ зъ 31. грудня 1851. року було сказано, що конституція заповѣджена не вѣдповѣдала бы интересамъ Монархѣ и не дала бы ся перевести.

Настали зновъ часы абсолютной центральной управы державной. Нарѣдъ хотъ бувъ вѣльный, але о єго правахъ и свобѣдѣ рѣшали самі цѣсарскі уряды. Вернули зновъ давнѣи часы а ладу не було. Тому то динильомомъ цѣсарскимъ зъ 20. жовтня 1860. и патентомъ зъ 26. лютого 1861. року оголошено конституцію и въ нѣй сказано:

1. Право выдавати, зносити и змѣняти законы, буде мати Монарха за удѣломъ Рады державной а взглядно Соймѣвъ краєвыхъ.

2. Рада державна у Вѣдни складаєсь зъ двохъ палатъ: а) палаты панѣвъ и б) палаты послѣвъ. До палаты панѣвъ належать: всѣ архикнязѣ цѣсарского роду, всѣ архієпископы и епископы-князѣ, дальше магнаты-паны и люде заслужені для державы, церкви або науки, котрыхъ цѣсаръ покличе. До палаты послѣвъ входить: 353 (членѣвъ) послѣвъ, выбранныхъ зъ всѣхъ краѣвъ; зъ того Галичина выбирає теперъ 63 послѣвъ черезъ

выборы непосредствѣнныя. Се послѣдне наступило ажъ на подставѣ закона основнаго зъ 21. грудня 1867. В. З. Д. 144. и закона зъ 2. цвѣтня 1873. В. З. Д. 40 и 41, бо перше Соймы краєві сами выбирали послѣвъ до Рады державной. Пѣсля сихъ законѣвъ припадає въ Галичинѣ зъ 63 послѣвъ: на бѣльшу посѣлѣсть 20 послѣвъ, на мѣста 13 послѣвъ, на палаты торговельно-промыслові 3 послы а на громады сельскі 27 послѣвъ.

3. Соймъ краєвий складаєсь зъ 151 послѣвъ а се: а) зъ трехъ архієпископѣвъ у Львовѣ, двохъ епископѣвъ въ Перемишли, епископа тарновскаго, станиславѣвскаго и краковскаго, б) зъ ректорѣвъ университетѣвъ: львовскаго и краковскаго и в) зъ 141 послѣвъ, выбираныхъ на 6 лѣтъ, а се зновѣ зъ бѣльшой посѣлости 44 послѣвъ, зъ мѣсть и палатъ торговельныхъ 23 послѣвъ и 74 послѣвъ зъ решты громадъ.

4. До Рады державной належать ось тоті справы: а) Розслѣженє и затверженє договорѣвъ торговельныхъ и важнѣйшихъ договорѣвъ державныхъ, що накладыють тягарѣ на край або поодинокихъ людей, або змѣнюють просторѣ (територію) краєвъ. б) Всѣ справы що до спору и часу службы вѣйскової а передѣ всѣмъ щорѣчне призволенє рекрутѣвъ и загальнї приписы що до заосмотрєня пѣводѣвъ и кватирунку вѣйска. в) Означєне бюджету державнаго, а передѣ всѣмъ призволенє на податки и належитости; розслѣженє рахункѣвъ, обороту маєтковаго и удѣленє абсолюторіѣ; новї позички, замѣна (конверзія) давныхъ довгѣвъ державныхъ, продажъ, замѣна и заставленє недвижимаго маєтку державнаго, законодавство що до монополіѣвъ, и загаломъ всѣ справы маєткови, спѣльнї краєямъ, заступлєнымъ въ Радѣ державной. г) Справы грошей, монетъ и банкнотѣвъ, цловї и торговельнї, якъ такожъ тотї, що вѣдносять ся

до телеграфовъ, почтъ, желѣзницъ, плавль и иныхъ средствъ комуникаційныхъ. д) Праводавство въ справахъ кредиту, банкѡвъ, привилеѣвъ и промыслу — зъ выключенемъ права пропинаціѣ — дальше въ справахъ мѣры, ваги, марокъ и знаковъ охоронныхъ. е) Праводавство въ справахъ лѣкарскихъ, якъ такожь о охоронѣ противъ пошести и заразѣ товару. ж) Въ справахъ горожанства (обывательства) и принадлежности, нагляду надъ чужинцами, нашпортѡвъ и спису людности. з) Въ справахъ вѣры, товариствъ и зборѡвъ, печати и власности творѡвъ письменства. к) Означене засадъ науки въ школахъ народныхъ и по гѣмназіяхъ; праводавство що до университетѡвъ. л) Праводавство карне, карно-поліційне и цивильне, — зъ выѣмкою внутрѣшного уладженя публичныхъ книгъ и такихъ справъ, котрѣ на пѡдставѣ ординаціѣ краевыхъ до дѣланя Соймѡвъ краевыхъ належать, дальше праводавство въ справахъ торговельныхъ, вексельныхъ, морскихъ, гѡрничихъ и данщинныхъ. м) Праводавство о основахъ устрою властей судовыхъ и админістраційныхъ. н) Выдане окремыхъ постановъ правныхъ въ цѣли дѡйстнаго переведеня законѡвъ основныхъ о загальныхъ правахъ горожанскихъ (обывательскихъ), о трибуналѣ державнѡмъ, о власти судейскѡй и выконуючѡй правительства. о) Праводавство въ справахъ — що до обовязкѡвъ и вѡдносинъ краѣвъ межи собою. п) Праводавство — що до справъ вспѡльныхъ зъ краями, належными до Угорскои короны. (§. 12. закону основного зъ 21. грудня 1867. В. З. Д. 141.).

5. До Сойму краєвого належать sprawy краєвѣ, а именно: а) Всѣ розпорядженя взглядомъ культуры краєвои, публичныхъ будѡвель, — коштомъ краю заложенныхъ (н. пр. дорѡгъ краевыхъ), закладѡвъ доброчинныхъ, удержуваныхъ зъ фондѡвъ краевыхъ (якъ шпиталѣвъ),

бюджету краєвого и складаня рахункѡвъ краєвыхъ (отже и додаткѡвъ краєвыхъ до податкѡвъ). б) Выдаванє ближнихъ розпоряджень взглядомъ загальныхъ — на цѣлу монархію выданыхъ законѡвъ для своего краю, а се въ справахъ громадскихъ, церковныхъ и шкѡльныхъ, пѡдводѡвъ, кватирунку и заосмотрєня вѡйска. в) Радити и ставити внески що до загальныхъ законѡвъ для краю выданыхъ — зѡ взгляду на ихъ пожитокъ для краю, якъ такожь домагати ся выданя якогось закона загального для краю придатного. г) Соймъ краєвый завѣдує майномъ краєвымъ и фондами краєвыми. (§. 18, 19 и 21. статута краєвого зъ 26. лютого 1861. В. З. Д. 1).

Треба було скликати вже разъ нарѡдъ черезъ его заступникѡвъ то єсть послѡвъ до Вѣдня, щобы ту запытати ся народу самого про его волю: Якихъ вѡнъ хоче свободъ. Такъ и скликавъ нашъ Найяснѣйшій Панъ — коли зъ Уграми зроблено вже ладъ и признано имъ самостѡйну управу державну — патентомъ зъ 20. цвѣтня 1867. року Раду державну до Вѣдня на 20. мая тогожь року и вѡдъ сеи Рады державной выйшовъ теперъ цѣлый рядъ новыхъ законѡвъ, що заоручили всѣмъ людямъ правдиву свободу конституційну. Се такъ званіи законы основнїи або головнїи, бо на нихъ стоять всѣ иншіи законы. Законы основнїи зъ року 1867. — се пѡдстава нашого нового житя, пѡдстава — котру называємо конституцією.

Не гадайтежь Панове громада, шо конституція рѣчь маловажна — отъ собѣ право, бо и Найяснѣйшій Монарха, коли приймає корону цѣсарску, присягає передъ цѣлою Радою державною на тоту конституцію и каже присягаючи, що :

„Законы основнїи — наданїи краямъ, заступленнымъ

въ Радѣ державной, — незломно додержитъ и пѣсля тыхъ законѣвъ буде правити (рядити).“ (артикуль 8. закона основного зъ 21. грудня 1867. В. З. Д. 145). Міністры же и загаломъ всѣ урядники вѣдповѣдають за того, що все робить ся пѣсля конституціѣ и права.

Щожъ властиво тота конституція намъ принесла и чимъ она така дуже важна въ самѣй рѣчи?

Коли у насъ бѣда, мы до неи пхаємо ся и кажемо до сусѣда: „Братчику не тручай мене на бѣкъ, бо конституція,“ а коли нашъ сусѣдъ не слухає сего, мы просимо о помѣчъ конституціѣ и она помагає намъ засѣсти до стола разомъ зъ завистнымъ братомъ. Конституція — се газдиня, що накрыла великій стѣлъ и дала всѣмъ гостямъ однаку гостину, а якъ слуги або и деякї гостѣ, може тому не радї — що до тои гостини такъ богато народу зѣйшло ся, хотѣли бы когось зъ вѣдси вѣдсунути, то тота добра газдиня запрошує вѣдтрученихъ назадъ до стола и просить ихъ на гостину.

Конституція отже велике право, що першїй разъ сказало отъ сї важнї слова:

„У всѣхъ моихъ краяхъ есть загалне право горожанства (обывательства) а передъ правомъ всѣ горожане (обывателѣ) рѣвнї!“ (арт. 1. и 2. закона основного зъ 21. грудня 1867. В. З. Д. 142).

Нема жъ нынѣ вже вельможъ-панѣвъ зъ ихъ давними правами, але и нема нынѣ пѣдданныхъ: чи вѣнъ хлопъ чи панъ, ремѣсникъ чи урядникъ або зарѣбникъ — каждый другому рѣвнїй сынъ державы. Каждый хѣснуєсь рѣвными правами, а и каждый вѣдплачуєсь рѣвнымъ податкомъ зъ свого майна а въ потребѣ и податкомъ власной особы — податкомъ крови!

Сего ще за мало. Право конституційне переймѣло цѣле жїте чоловѣка (вѣдъ его родженя ажъ до смерти),

а коли хочемо перейти головні бодай закони конституційні, то мусимо перейти цѣле жите чоловіка.

Чоловѣкъ родить ся свободнымъ!

Нема вже нынѣ сего, що було перше, де одні родили ся вольними а другимъ зновъ судило ся вѣдъ свого родження аж до смерти не знати свободи. Такъ той зъ пѣдъ стрѣхи бѣднои якъ и той зъ богатога двора — кождый вѣдъ свого родження ставъ ся горожаниномъ (обывателемъ), а всѣ горожане рѣвни передъ правомъ!

Коли дитина пѣдховаєсь щасливо — посылають єѣ родичѣ до школы, и ту кожда дитина учить ся, просвѣчує ся. Въ школѣ учить ся она не на чужой, вѣи незрозумѣлой бесѣдѣ, але на матернои бесѣдѣ, бо такъ право каже :

„Въ краяхъ, де є бѣльше народностей, тамъ школы публичнѣ мають бути такъ улаженѣ, щобы кожда народностъ могла просвѣтою хѣсноватись — безъ примусу науки другои бесѣды краєвои“. (арт. 19. закона основного зъ 21. грудня 1867. В. З. Д. 142).

„Якѣй має бути языкъ выкладовый въ школахъ народныхъ, о томъ рѣшають тотѣ, що школу удержують.“ (арт. I. закона краєвого зъ 22. червня 1867. В. З. кр. 13).

„Наколи школа народна побирає пѣдмогу зъ фондѣвъ публичныхъ, тогды о языкѣ выкладовѣмъ (чи вѣнъ має бути рускѣй або польскѣй) — рѣшає громада, а Рада школѣна краєва потверджує се оречене.“ (арт. II. наведеного закона краєвого).

„Въ школахъ середныхъ (гимназіяхъ), въ части або въ цѣлости удержуваныхъ зъ фондѣвъ публичныхъ, єсть языкомъ выкладовымъ — языкъ польскѣй, але въ цѣлой гимназіи академичнои у Львовѣ єсть языкъ рускѣй —

языкомъ выкладовымъ, а о потребѣ и можности заведе-
 ня науки въ языцѣ рускомъ въ кождой иншой гим-
 назіи, має оречи Краєва власть шкѣльна на жадане
 що найменше родимъвъ 25-ти ученикѣвъ.“ (арт. V. на-
 веденого закона).

„Рада шкѣльна краєва є въ справахъ шкѣлъ на-
 родныхъ и середныхъ (гимназій) найвысшою властею над-
 зирающею и выконуючою въ краю.“ (арт. II. Найвысшого
 постановленя зъ 25. червня 1867. В. З. кр. 12).

„Рада шкѣльна краєва надає посады учителъвъ
 при публичныхъ народныхъ школахъ — на пѣдставѣ
 презенты радѣ шкѣльныхъ мѣсцевыхъ, громадѣ або особѣ
 до сего уповажненыхъ.“ (арт. 1. закона краєвого зъ
 2. мая 1873. В. З. кр. 251).

Якъ прочитаете першій приписъ правный закона
 основного и порѣвнаете его зъ постановами дальше на-
 веденыхъ законѣвъ краєвыхъ, то самі добре бачите, що
 Русинамъ стала ся велика кривда, бо дѣстали они ли-
 шень одну гимназію руску а Поляки дѣстали всѣ инші
 въ свои руки — хотѣ законъ основной сказавъ, що
 кожда народнѣсть має мати свои школы. Поляки, маючи
 за собою Соймъ краєвий, умѣли у Вѣдни коло своєї
 sprawy походити та выеднати законы краєві — що имъ
 дали Радѣ шкѣльну краєву и польскій гимназіѣ. Русины
 на се нарѣкали и нарѣкають, а нашій послы въ Соймѣ
 зажадали устами посла Романчука, щобы дати пару ру-
 скихъ гимназій въ всхѣднѣй Галичинѣ, рускій семинаріѣ
 учительскій (въ котрыхъ учать ся на учителъвъ народ-
 ныхъ), та щобы закладати по мѣстахъ рускій школы на-
 родніи. На теперъ — якъ знаете — буде отворена ру-
 ска гимназія въ Перемышли, а за инше треба ще упо-
 минати ся, абы той законъ основной на дѣлѣ пере-
 вести....

Такъ дитина підховаєсь на рѣднѣй бесѣдѣ и про-свѣтитъ свѣй розумъ молодечий, але не кожда зъ нихъ щаслива така, абы могла вернути пѣдъ стрѣху родичѣвъ и ту спокѣйно орати землю батькѣвску; инша молодѣжь мусить ити въ свѣтъ — покидаючи пороги родительскѣй шукати собѣ нового заводу (стану), середь котрого жити думає. Ту зновъ конституційне право иде єму на руку — кажучи, що :

„Публичнѣй уряды доступнѣй всѣмъ; кождый може свобѣдно переселити ся на инше мѣсце въ державѣ; кождоту свобѣдно є vybrати собѣ такѣй заводѣ (станѣ), якѣй єму сподобаєсь и въ тѣмже заводѣ дальше образоватися; всяка наука є приступна для всѣхъ.“ (арт. 3, 4, 17 и 18 закона основнаго зъ 21. грудня 1867. В. З. Д. 142).

Кто до чого має спосбнѣсть и охоту, най на тѣмъ поли добуваєся долѣ для себе, черезъ що нынѣ въ свѣтѣ дуже тотѣ давнѣ станы помѣшались. Тотѣ, котрыхъ батьки колись и свободы може не знали, стали высокими урядниками а тотѣ, що колись смѣялись зъ чужою недолѣ, — нынѣ може мусять ся учити слухати мудрѣйшихъ !...

Нашъ молодець въ заводѣ доростає, стаєсь мужемъ стану, заводить окремый дѣмъ и стаєсь розумнымъ та щиримъ горожаниномъ (обывателемъ).

Свобода єго особы и ненарушима право спокою домашнаго, се першѣ сторожѣ єго найдо-рожшихъ скарбѣвъ : житя та свободы.

Ограничити свободу чоловѣка або єѣ вѣднати, може оденъ лишень приказъ судѣй при чинахъ карыгѣдныхъ, не меньше и нарушити спокѣй домашнѣй ; перешукувати особу и єи домашнѣй закутки — дозволено рѣвножъ лишень на приказъ судѣй, — коли до сєго суть закономъ узнанѣ причины, якъ про се каже законъ :

„Нѣкого не можь позбавити его законного судїѣ; увязненє особи має наступити лишень на пѣдставѣ судейского приказу, заосмотреного въ поводи. Той приказ мусить бути заразь при увязненю або найпѣз-нѣйше въ протягу 24-охъ годинъ увязненому дорученїй; до задержаня виноватицѣвъ покликанїй публичнїй власти можуть въ правдѣ особу придержати, але зновѣ му-сять тому особу въ протягу 48-охъ годинъ або пу-стити на волю або вѣдставити до приналежнои вла-сти.“ (§§. 1, 2. и 4. закона основного зъ 27. жовтня 1862. В. З. Д. 87. и §§. 176. и 177. закона о по-ступованю карнѣмъ зъ 23. мая 1873. В. З. Д. 119.).

Такъ само и при пересмотреню хаты черезъ вла-сти — при чѣмъ, на пѣдставѣ приписѣвъ §§. 1, 2 и 3 закона основного зъ 27. жовтня 1862. В. З. Д. 88. и §§. 140. и 141. закона о карнѣмъ поступованю, вы-сланїй до переведеня сего особи урядовїй мусить выка-зати ся письменнымъ уповаженемъ власти, а въ протягу найблизшихъ 24-охъ годинъ засвѣдчити — на жаданє —, що перешуканє хаты вѣдбуло ся и ту подати причины сего зарядженя. — Лишень тогды, на-коли бы вѣйна була або въ краю панували великїй не-спокоѣ, — можуть бути ограниченїй деякїй свободы якъ свобода особи, права домашнього, тайны листѣвъ (що нѣкому не вѣльно чужихъ листѣвъ и письмъ запечата-ныхъ отвирати пѣдъ карю) и свобода публичного вы-сказуваня своихъ гадокъ словомъ и письмомъ, а се зарядженями карно-полїційными. Однакожь до сего треба постановы всѣхъ мїнїстрѣвъ и призволеня цѣсаря. Якъ лишь збере ся Рада державна, мусить бути тота по-станова ѣй предложена до затвердженя. (Законъ основ-ный зъ 5. мая 1869. В. З. Д. 66.).

Не спиноє розвою чоловѣка и его свободѣ горо-

жаньскихъ (обывательскихъ) вѣра и народнѣсть, бо у насъ :

„Повна свобода вѣры и сумлѣня кождому заповручена. Хѣсноване правами горожаньскими (обывательскими) и политичными не залежитъ вѣдъ сеи або иншой вѣры.“ (арт. 14. закона основного зъ 21. грудня 1867. В. З. Д. 142.).

Законъ новый шануе отже кожду вѣру и не змушуе никого до змѣны его вѣры — кажучи, що вѣра кождого най иде по его сумлѣню. Симъ заповручено такожь всяку свободу и нашѣй церкви та нашѣй вѣрѣ...

Не меньше шануе конституція и нашу народнѣсть, позволяючи намъ бути тымъ, чимъ насъ мати родила, то є: Русинами, вѣрными сынами тои нашої правдѣной землѣ.

Теперь жиємъ середъ нового часу, що заповѣвъ свободу всѣхъ народностей и заповручивъ имъ однакѣй пошанѣвокъ передъ правомъ. Ту заразъ насуваеся мимохѣтъ въ нашѣмъ житю публичнѣмъ артикуль 19-тый закона основного зъ дня 21. грудня 1867. В. З. Д. 142, що перший разъ намъ заголосивъ :

„Всѣ народности въ державѣ суть рѣвноправнѣй, и кождый нарѣдъ має ненарушиме право берегти и плепати свою народнѣсть и бесѣду.

Рѣвноправнѣсть всѣхъ краевыхъ бесѣдъ (языкѣвъ) въ школѣ, урядѣ и житю публичнѣмъ — признае держава...“

Вѣдъ сеи хвилѣ заспѣвавъ нашъ рускѣй молодець щирю пѣсню: Я щасный руску матѣрь маю... я тымъ надъ все ся величаю, щомъ щиро рускѣй молодець!... Симъ бо покликавъ законъ основной и нашъ рускѣй языкъ до жита и той языкъ рускѣй, що вѣдъ пару-сотъ лѣтъ ледви пѣдъ сельскою

стрѣхою заваджавъ ся, ставъ теперь языкомъ краєвымъ, рѣвноправнымъ у насъ зъ языками польскимъ и нѣмецкимъ.

Нашъ нарѣдъ заховавъ намъ дорогу, нашу славу бесѣду, котру придержава въ своѣй желѣзной груди бѣльше тысяча лѣтъ; перебува въ горе и всяке лихо, бесѣды не вѣддава, не покинува; а наша интеллигенція, такъ свѣтска якъ и духовна, стала дальше надъ тымъ народнымъ языкомъ працювати... Тымъ языкомъ нашимъ говоримо мы всюды, пишемо книжки для шкѣлъ и науки а и цѣсарскій права для насъ выдають ся тымъ нашимъ языкомъ. Тымъ языкомъ публично промавлява у насъ торѣкъ найдостойнѣйшій Нашъ Архикнязь Престононаслѣдникъ Рудольфъ и на вѣчну память пѣдписава свое имя нашимъ письмомъ на грамотѣ, що є в зложили в камѣнь угольный духовной семинарїѣ у Львовѣ.

За мало чоловѣкови самого жита окремого, домашнього; ту початокъ жита, але дорога иде дальше. Нашъ чоловѣкъ членомъ громады — „громадяниномъ.“ Вѣнъ хоче и мусить жити житемъ публичнымъ. Лишає вѣнъ пѣдъ опѣкою права домашнего жѣнку и дѣти, а самъ горнесь до працѣ и для другихъ, для громады, середь котрой вѣнъ жиє. Громадянинъ дбає про добро громады, бо вѣдъ єи добра — залежить и єго доля...

Користаючи зъ громадской самоуправи, буде кождый добрый громадянинъ дбати про маєтокъ громадскій и стерегти єго передъ злою волею, дбати о безпечность особы и власности чужой, о ладъ на дорогахъ и поли, опѣкувати ся слугами и бѣдными, не залишити осторожности противъ пошести и огня, постараєсь о добру школу и єи зъ ока не спустить, буде мирити споры справедливо и сумлѣнно. (арт. V. закона зъ 6. марта 1862. В. З. Д. 18.) Кождый бо членъ

громады, що оплачує вь громадѣ найменше вѣдѣ року податокъ безпосередный вѣдѣ свого грунту, зарѣбку або загаломъ вѣдѣ доходу — має право выбирати и бути выбранимъ до заряду громадского (§. 1. закона краєвого зъ 12. серпня 1866. В. З. кр. 19.) а выбрана Рада громадска разомъ зъ начальникомъ своимъ ведуть всѣ справи громадскій — якъ то мы выше про нихъ нагадали.

Заступники громадскій будуть при кождѣй нагодѣ добре розумѣти свои права и обовязки, и на шкоду громады нѣчого не здѣлають. Тому то щаслива громада, що має добрыхъ и разумныхъ громадянъ, бо се для неи запорука спокою и добра. Громада, котрой заступники не розумѣють працювати для всѣхъ, бо они люде темнї и непросвѣченї, не зазнає добра... На нѣщо здалася самоуправа — неумѣющимъ управляти!

Нарѣкаємъ часто на злый ладъ по громадахъ, а забуваємъ, що де добрї громадяне — тамъ добре громадѣ а вѣдѣ добрыхъ громадѣ иде добро вь цѣломъ краю и державѣ. Не дармо каже наша пословица: „Громада великїй чоловѣкъ“, бо громада є пѣдвалиною цѣлого житя публичного; якъ громада виховає своихъ членѣвъ, такими они будуть, и такъ поведуть они справи цѣлои державы.

Жите горожаньске (обывательске) не кѣнчиться вь громадѣ. Громада радить про свое добро, але она дбати мусить и про добро цѣлои державы.

Громадяне стають до свободного выбору, выбираютъ собѣ гѣдного заступника. Той громадянинъ выбраний свободною волею народа своего — стає вь Соймѣ чи Радѣ державнѣй яко „посоль“ вь имени своихъ, а вь єго рукахъ майже цѣла судьба приклонного єму

народу. Голосъ его высказаный середъ заступникѡвъ народныхъ (Сойму чи Палаты послѡвъ), се: „законъ“. Нынѣшній всѣ законы, чи они краєві чи державні — мусять бути ухвалені въ Соймѣ краєвѡмъ чи то въ Радѣ державнѡй (краєві въ Соймѣ краєвѡмъ а державні въ Радѣ державнѡй) и пѡдписані черезъ самого цѣсаря, що называєсь цѣсарскою санкцією. Се значить: цѣсарь шанує волю народа и тѡй воли, высказанѡй публично, дає свое признанє. (§. 13. закона зъ 21. грудня 1867. В. З. Д. 141. и §. 17. статута краєвого зъ 26. лютого 1861. В. З. Д. 1.). Цѣсарь самъ скликує тому що року таку Раду державну якъ и Соймы краєві на нарады. Справы спѡльнї цѣлѡй державѣ то є. такъ краямъ, въ Радѣ державнѡй у Вѣдни заступленимъ, якъ и краямъ угорскимъ — якъ справы заграничнї, военнї и скарбовї — що до спѡльныхъ выдаткѡвъ, залагоджують ся черезъ такъ зв. спѡльнї делегаціѣ. До сихъ делегацій выбирає наша Рада державна: 60 членѡвъ (40 членѡвъ зъ Палаты послѡвъ а 20 членѡвъ зъ Палаты панѡвъ), а такъ само на Уграхъ выбирають до делегацій: 60. Членѡвъ. Делегаціѣ скликує цѣсарь що року. (Законъ основный зъ 21. грудня 1867. В. З. Д. 146.). Зъ галицкихъ послѡвъ мусить бути выбранныхъ сѣмохъ що року до делегацій. Инакше, якъ въ сей способъ не можна на пѡдставѣ нашої конституціѣ анѣ выдавати новыхъ правъ, анѣ змѣняти або касувати давныхъ правъ. Лишень тогды, коли бы Рада державна не була зѡбрана а треба бы конче выдати якїйсъ законъ, отже въ случаяхъ наглагой конечности, може бути выдане цѣсарске розпорядженє, але за одвѣчальностию всѣхъ міністрѡвъ. Такї розпорядженя тратятъ силу правну, коли правительство черезъ чотыри

тыжднѣ не предложитъ ихъ до затвердженя Радѣ державной або Рада державна не прийме ихъ. (§. 14. закона основного зъ 21. грудня 1867. В. З. Д. 141.).

Всѣ законы, ухвалені въ Радѣ державной, договоры державні и розпорядженя, выдані на підставѣ законѣвъ державныхъ, мусять бути голошені въ окремой урядовій часописи, що называєсь: „*Вѣстникъ законѣвъ державныхъ*.“ а по нѣмецки: „*Reichsgesetzblatt*.“ Мы покликуючись на законы зазначаємъ въ скороченю: В. З. Д. а при томъ додаємо число сеи часописи — въ котромъ можна найти сей або другій законъ. Тота часопись выходитъ у Вѣднѣ при міністерствѣ справъ внутрѣшнихъ такъ въ языцѣ нѣмецкомъ, якъ и въ всѣхъ языкахъ краєвыхъ (отже и въ языцѣ рускомъ), але властивый текстъ є нѣмецкій и лишъ на сей треба покликуватись — якъ якіи приписъ правный бувъ бы неясный або незрозумѣлый. Выдані въ сей спосѣбъ законы державні и розпорядженя зачинають обовязувати вѣдѣ 45-го дня по ихъ оголошеню, хѣба бы въ самомъ законѣ було постановлено, — що законъ зачинає въ якомъ иншомъ дни обовязувати. День оголошеня є поданный на той часописи.

Кожда громада мусить мати оденъ примѣрникъ Вѣстника законѣвъ державныхъ, а зновъ въ урядѣ власти политической повѣтовой (ц. к. Староства) має бути Вѣстникъ законѣвъ державныхъ въ краєвыхъ языкахъ и каждому вѣльно уживати сеи часописи въ урядовыхъ годинахъ.). (Законъ зъ 10. червня 1869. В. З. Д. 113.)

Законы зновъ краєві (рѣшеня Союму краєвого и розпорядженя Выдѣлу краєвого) мусять бути оголошені: въ „*Вѣстнику законѣвъ и розпоряджень краєвыхъ*“, котрый выдає ся въ языцѣ польскомъ — яко урядомъ — и въ рускомъ, а въ потребѣ

и въ нѣмецкомъ. Мы покликнемъ сей Вѣстникъ въ скороченію : В. З. кр. Всѣ законы, ухвалы и розпорядженія, умѣщеніи въ Вѣстнику законѣвъ и розпоряджень краєвыхъ, зачинають обовязувати зъ початкомъ 15-го дня по ихъ оголошенію, если инакше не постановлено въ самѣмъ законѣ, ухвалѣ або розпорядженію. (Законъ зъ 10. червня 1866. В. З. кр. 13.).

Після §. 27. Найвысшого розпорядженія зъ 14. вересня 1852. має ц. к. Намѣстництво старати ся о выдаваніи Вѣстника законѣвъ краєвыхъ якъ такожъ о оголошеніи всѣхъ законѣвъ и розпоряджень по повѣстахъ и громадахъ.

Памятайте жъ добре, Панове громада, що нашъ цѣсарь не може самъ выдавати або касувати права, бо се належить до самыхъ послѣвъ найперше. А коли Вамъ въ якѣмъ законѣ — хоть бы и основномъ — кривда, то бѣйкою и проливомъ крови, посылаемъ громадянъ до Вѣднѣ — до Найяснѣйшого Монарха, нѣчого не вдѣете. Жадайте вѣдь своихъ послѣвъ добрыхъ законѣвъ и змѣны або скасованія кепскихъ та шкѣдливыхъ, а выбирайте такихъ послѣвъ, абы Васъ слухали!

Конституція каже до Васъ :

„Вы всѣ вже дѣти дорослі, самі добре знаете, чого Вамъ треба, радьте отже самі — якого Вамъ ладу треба ; а Вы послы, яко заступники народѣвъ, скажѣть, чого Вашому народови треба?“

Тому то выборы послѣвъ, рѣчь вельми важна, бо вѣдь послѣвъ залежить всяке право, бѣльшій або меншій податки и дачки, ладъ и порядокъ всюды, пошанованіе вѣры и народности, та пѣднесеніе чести цѣлого народу!

Не гнѣвайтесь Панове — якъ скажу, що нашъ на-

рѳдъ мало просвѣченный — не дбає за себе, коли при выборахъ неразъ не дивить ся: кого выбирає на посла. Оденъ каже: „Що менѣ зъ выборовъ, мене посломъ не выберуть, та най выбираютъ, кого схотять“; другій каже: „О! я иду на выборы, бо тамъ дають дармо ѳсти и пити“; а лишень мало людей нашихъ знає, на що тотї выборы, та що треба за себе трохи дбати и своего народного, доброго посла выбирати. Коли жъ бѣда приїде, то всюды нарѣкаємо а не хочемо бити ся въ груди, кажучи: мы самї виноватї, що не маємо своего посла — якого маємо право выбирати по нашѳй свободнѳй воли!

Коли вже зачалисьмо говорити за цѣсаря и послѳвъ, то вже и докажемо...

Цѣсарь середъ конституціѣ є особою якъ бы святою, не нарушимою и неодвѣчальною; цѣсарь рядить черезъ одвѣчальныхъ міністрѳвъ и урядникѳвъ, тымъ же пѳдвластныхъ; цѣсарь именує и увѳльняє міністрѳвъ и найвысшихъ урядникѳвъ, веде головный розказъ надъ цѣлою армією (вѳйскомъ), выповѣдає вѳйну и заключає миръ (арт. 1, 2, 3 и 5 закона основного зъ 21. грудня 1867. В. З. Д. 145). Міністры же вѳдповѣдають за все, що робить ся и тому они дбати мусять, абы все ишло такъ, якъ каже конституція и право. Коли законъ выдаєсь въ имени цѣсаря и за згодою (ухвалою) Сойму краєвого або Рады державной, то и законъ каждый мусить пѳдписати бодай оденъ міністеръ. (арт. 9. и 10. наведеного закона). Послы Рады державной радять, яке має бути всюды право; они можуть пытати ся міністрѳвъ, якъ справы залагоджують; розслѣджувати, чи міністеръ щось добре або зле зробивъ а навѣтъ сказати въ формѣ резолюціѣ, що хотять, абы такъ а не инакше було. Міністры, котрї нарушають конституцію, можуть бути навѣтъ обжалованї черезъ Раду державну

и поставленій передъ трибуналь Стану (законъ зъ 25. липня 1867. В. З. Д. 101).

Зъ сего вже видите Панове: якъ великі права мають народы австрійскій, и що то може зробити посоль. До того треба Вамъ ще знати, що становиско посла є независиме и послы за того, що скажуть або зробять въ Радѣ державно́й чи въ Соймѣ, не вѣдповѣдають передъ нѣкимъ — лишень передъ Радою державною або Соймомъ. Якъ довго є сесія Рады державной або Сойму краєвого, жаденъ посоль зъ причины карыгѣдного чину не може бути анѣ увязнений анѣ судово прослѣдуваний безъ призволеня Рады державной або Сойму, — вынявши случай зловленя на горячѣмъ учинку, а и въ тѣмъ случаю мусить судъ заразъ донести президентови палаты о зарядженѣмъ увязненю. Если однакожь палата сего закадає, мусить судъ въ кождѣмъ случаю заразъ арештъ знести и доходження свои противъ послови занехати на цѣлый часъ засѣданъ палаты. (§. 16. закона основного зъ 21. грудня 1867. В. З. Д. 141. и §. 2. закона зъ 3. жовтня 1861. В. З. Д. 98)...

Такъ проявляєсь жите чоловѣка и жите народа — середъ нынѣшнихъ правъ конституційныхъ... Правъ тыхъ не мало, они дадутъ ся на кождѣмъ мѣсци выхѣснувати а про всѣ тоті законы годѣ ту розказати...

Вже сонце стануло високо на небѣ та вже инші Славяне — якъ Поляки (або и Чехи) — на своихъ народныхъ нивахъ богато выхѣснували зъ правъ конституційныхъ. Они здобули для себе бѣольшѣсть въ Соймѣ — де рѣшають о всѣхъ справахъ краєвыхъ, въ Радѣ державно́й мають значне число своихъ пословъ — хоть и зъ нашихъ округѣвъ выборчихъ, — ихъ бесѣда признана урядовою, уряды въ краю и школы въ ихъ рукахъ и т. и. — Нашъ рускій народъ, що пѣзнѣйше

вставъ до праць, ставъ пильнѣйше працювати ажъ послѣдними роками. Не побуджений вѣнь кимъ небудь до робленя неспокою въ краю але на законнѣй подставѣ дѣлає вѣнь на хосенъ рѣвноправности своєї народности, для просвѣти темного ще сельского люду, для здобутя собѣ ширшого значеня политичного межи иншими народами та полужшеня долѣ матеріальной для добра цѣлого краю!

Се дѣяльність кожного щирого серця руского, се наша народна идея, про котру заговорили мы вже нынѣ передъ свѣтомъ цѣлымъ рядомъ часописей, ба и поставили щоденно виходячу часопись политичну: „Дѣло“ — де мы сказали и кажемо: хто мы? та чого намъ треба!

Свобода товариствъ и стоваришень — запоручена артикуломъ 12-тымъ закона основного зъ 21. грудня 1867. В. З. Д. 142 жеє у насъ въ Галичинѣ якъ и на сусѣднѣй Буковинѣ — сотками товариствъ нашихъ научныхъ або читалень, що рѣднымъ словомъ учать нашихъ старшихъ братѣвъ-гречкосієвъ. Нынѣ такій часъ, що все горне ся до купы: купецъ зъ купцемъ, ремѣсникъ зъ ремѣсникомъ, господаръ зъ господаремъ... а всѣ они сполучують свои силы для власного добра. Для насъ першимъ обовязкомъ просвѣта народна, бо безъ неї не подемъ дальше! Ту стає нашъ простый братъ неученый побѣчь зъ ученымъ и симъ простымъ способомъ просвѣты народной въ школѣ и читальни — мають воскреснути до нового житя цѣлїи массы народу. Дѣли жь ся ты, руска интеллигенціє, тымъ, що знаєшь, зъ своимъ братомъ, сѣй здорове зерно на чисту, чорну, рѣдну ниву, бо прийдуть жнива!...

На тѣмъ не конецъ. Передъ нами побѣдупалый го-

сподарь и промысловецъ. Треба и ту помочи, образова-
 ня въ заводѣ, науки, розумного веденя всякого господа-
 рства и ремѣсла а въ потребѣ сполученя спольныхъ
 силъ въ товариствахъ господарскихъ (законъ 9. цвѣтня
 1873. В. З. Д. 70.); потреба власного дешевого кре-
диту на мѣсци черезъ товариства и касы пожичковѣ
 (законъ зъ 15. листопада 1867. В. З. Д. 134. и па-
 тентъ цѣсарскій зъ 26. листопада 1852. В. З. Д. 253.).

До того матеріяльного пѣддвигненя нашего положе-
 ня — не выстарчить саме поучене черезъ книжку, ту
 треба спѣвдѣланя всѣхъ! Потреба намъ конечно фахо-
 выхъ шкѣлъ рѣльничихъ, промысловыхъ и купецкихъ
 (торговельныхъ); треба заводити взоровѣ господарства; уря-
 джувати часто выставки господарско-промысловѣ по ма-
 лыхъ мѣстахъ — де бы каждый мѣгъ бути и все вы-
 дѣти... Конечно отже помѣчь зъ стороны властей кра-
 евыхъ и державныхъ — такъ въ краю, якъ и у Вѣ-
 дни. Безъ розумного пѣднесеня добробыту въ краю —
не можъ думати о полѣтичнѣмъ образованю нарѣда
и о правдивѣмъ хѣснованю зъ его свободныхъ правъ.

О все тото мусить самъ нарѣдъ упѣмнути ся
 и мусить сказати ясно и рѣшучо, що жадае не лишень
 переведеня на дѣлѣ всѣхъ правъ народныхъ але такожь
 помочи и спѣвдѣланя всѣхъ властей и институцѣй дер-
 жавныхъ въ цѣли пѣднесеня свого быту матеріяльного,
 щобы спасти ся вѣдъ крайной нужды! Не велике жъ чи-
сло заступникѣвъ мае нашъ нарѣдъ, котрѣ хотѣли бы
 и умѣли о его добро упѣмнути ся, а тому поки що
мусить самъ нарѣдъ заговорити. Законъ основной зъ
 21. грудня 1867. В. З. Д. 142. въ артикулѣ 11-тѣмъ
 признае каждому свободне право: внести петицѣю,
 — де треба, и жадати вѣдъ Правительства, Сойму кра-
 евого або Рады державной змѣны законѣвъ, розпоря-

дженъ, выдана новыхъ, усуненя кривды або надъжитя! Силу свою показавъ нашъ нарѣдъ вже торѣкъ, коли то зъ кожного закутка нашего краю посыпали ся петиціѣ до Рады державной у Вѣдни зъ жадаемъ: заснованя гѣмназіѣ рускои въ Перемысли и рускихъ семинарій учительскихъ въ всхѣднѣй части краю. Такъ треба робити при кождѣй нагодѣ, а тогды до чогось можемо дѣйти тай люде чужѣ стануть насъ шанувати кажучи: Отъ се правдивый нарѣдъ! Крѣмъ сего закономъ основнымъ зъ 21. грудня 1867. В. З. Д. 143. установленый зѣставъ у Вѣдни Трибуналъ Державный, де мають ся вносити всѣ жалобы зъ причины нарушеня конституціею запорученыхъ правъ політичныхъ. (арт. 3. б). Сей трибуналъ признавъ, що уряды мають на рускѣй письма вѣдповѣдати языкомъ и письмомъ рускимъ. (Оречене зъ 25. цвѣтня 1882. ч. 54.)

Не тяжка буде зъ симъ справа, коли маємо свое товариство політичне „Народну Раду“ у Львовѣ, що поклаго собѣ за цѣль: „боронити нарѣдъ рускѣй въ его політичныхъ, культурныхъ, суспѣльныхъ и економическихъ справахъ.“ Що се товариство для Васъ зробило и робить — самѣ добре знаете...

Хоть мы ту лишь про деякі найважнѣйші права конституційні розказали а вже и зъ того добре знаете, що є у насъ свѣбднѣй права, свобода народна, але що мы зъ того всего не богато ужиткуємо... На щожъ здали ся найлѣпші права — коли мы ихъ знати не будемо, такъ — якъ той газда, коли не знає — що на его обдѣстю находить ся. Намъ треба доконче пѣзнати и дѣзнатись: що намъ можна, що нѣ! Правда! ми рѣвноправнѣй, се значить: мы рѣвнѣй инымъ народамъ, але и при рѣвности — той сильнѣйший, хто працює и бѣольшу силу має! Межи рѣвными мусять

бути : дужчій и слабшій, а якъ не хочемо бути слабшими, то мусимо надъ власною силою добре працювати, божь права всѣ писаніе не для дрѣмающихъ але для живущихъ. Якъ добрый гасда стереже своего обійстя, такъ и мы народъ великій — стережѣмъ своихъ правъ !

Сежъ не маліе свободы, а що они мусять бути додержаніе — коли мы упомнемъ ся за себе — на се маемъ за поруку въ святѣмъ словѣ Нашого Монарха : „*У мене всѣ однакѣ !*“

Намъ треба лишь смѣло, явно и безъ страху за нашіе права станути ! Бояти ся не маемо чого, бо мы боремо ся за свое право, а борба за право — се честна борба, се обовязокъ каждого розумного чоловѣка ! Якъ не будемо саміе за себе дбати, то люде не будутъ насъ шанувати, станути зъ нашою бѣды смѣяти ся а намъ буде горко ! Колижъ мы саміе будемо въ силѣ заступити нашіе права, нашу честь народну — тогда чей и въ наше вѣконче засвѣтитъ зорка лучшей долѣ.

На теперъ розказали мы Вамъ, Панове Громада, лишь коротенько про найважнѣйшіе нашіе права, а якъ Вамъ се сподобаєсь, то мы пѣзнѣйше розкажемо докладно про все — що Вамъ знати треба.

Бувайте здоровіе !

0,30

ПРОВЕРЕНО
С/Ф. 19 87

2204

PK

2204
2404

РЛ22048

К. Левицкий

НАША СВОБОДА...

